

Oxwerd ligt ten westen van Noordhorn en bestaat uit een aantal boerderijen op een rij die parallel aan de Friese straatweg loopt. Hier lag de oude dijk de Roder.

De oude zeedijken in Langewold

Tot in de middeleeuwen lag de Lauwerszee veel zuidelijker dan het Lauwersmeer tegenwoordig. De oudste zeedijken werden al aangelegd voordat kloosters als Aduard en Gerkesklooster een belangrijke stem in het kapittel kregen. Omdat er geen landsheer was in het noorden, kunnen we er van uitgaan dat de bouw ervan het resultaat was van actie van onderop. Boeren zullen hun eigen dijken hebben verbonden met die van hun burens. Zou er een samenhang zijn met grote overstromingen in de elfde en twaalfde eeuw?

De oudste dijk is de *Roder*, de dijk die vanaf Friesland uiteindelijk tot aan Roderwolde zou doorlopen. Al kennen we de naam pas uit een overeenkomst uit 1385, deze dijk lag er vermoedelijk al voor 1200. Deze eerste Langewolderzeedijk sloot in Noordhorn aan op de voormalige herberg de

Gouden Leeuw. Het laatste stukje door het weiland langs de Friese straatweg naar het dorp toe is nog herkenbaar.

Het kleurverschil toont het verloop van de eerste Langewolderzeedijk (op de grens van donker- en lichtgroen). De tweede zeedijk ligt onder de huidige weg de N355. De zijlen bevonden zich eerst oostelijker bij het Ypegat, later ging 'alles naar Niezijl'. Bovenin slingert de Oude Riet.

De Roder

Wat in het landschap niet zomaar met het blote te zien is, laat een hoogtekartaat zien: het land aan de riviervakant van de dijk ligt door periodieke overstroming en opslibbing immers altijd hoger. Op de Roder ligt een aantal boerderijen, het streekje heet Oxwerd. Hier vond in 1417 een veldslag plaats. Ook later werd er gevochten. Dit was een strategisch belangrijke plek, hier liep de *heerweg* van Groningen naar Friesland. Nog voor 1470 kwam een tweede zeedijk tot stand, die praktisch onder de Rijksstraatweg is verdwenen. Deze lag/licht zo'n 400 meter ten noorden van de oude dijk.

In de nieuwe dijk kwamen twee zijlen tot stand, de Niekerksterzijl en de Slotterzijl, ook wel Vredewoldemerzijl en Oxwerderzijl genoemd. Een kleine honderd jaar later functioneerden deze zijlen niet meer. Nieuwe zijlen verrezen te Niezijl op de tweede Langewolderzeedijk. Dat het dorp zo dicht tegen de weg aan ligt is dus altijd zo geweest.

Vaarroute van Humsterland naar de stad Groningen vanaf de Nijeslachte

Dat de grond in de *Uterdijken* (uiterwaarden) vruchtbaar was was mensen bekend. In 1453 legden inwoners van de streek tussen Frytsum en Noordhorn een *dwardsdijk* aan om hun buitendijks gelegen land (Uterdijk) te beschermen. De weg die vanaf de Rijksstraatweg naar Balmahuizen en Niehove aftakt ligt op deze *Nijeslachte*. Er kwam ook een betere vaarroute met Groningen. De verbinding liep o.a. via Enumatil, Oostwold en Hoogkerk. De nieuwe Slachte was kwetsbaar: een dijkdoorbraak liet een kolk achter, veel groter dan het huidige verrommelde Ypegat.

De dam van Verdugo moest in 1590 de Oude Riet afsluiten om het garnizoen van Niezijl te neutraliseren.

Verdugo

Dit bleef strategisch belangrijk gebied. In de oorlog tussen staatsgezinde Ommelanders, Friezen en Hollanders tegen de Spaanse troepen + Stad Groningen, tussen 1581 en 1594, probeerde de Spaanse bevelhebber Francisco Verdugo de Oude Riet af te dammen. Niezijl was in handen van de opstandelingen en de Spanjaard wilde deze schans met zijn garnizoen isoleren en neutraliseren. Verdugo gebruikte verse troepen om boven Niezijl een dam te leggen in de Oude Riet. Dat mislukte. Waarschuwingen dat springvloed het water enkele meters kon laten rijzen, nam de officier niet seri-

eus. Gevolg: een zomerstorm maakte een einde aan deze Spaanse pogingen. Een laatste grimlach van de Oude Riet?

In 1598 slaagde het nieuwe Staatse bewind wel. Nu was de oude dame definitief onschadelijk gemaakt.

Het complete verhaal is te vinden op <https://www.vanlauwerstoteems.nl/groningen-en-het-drentse-water.html>